

Türkiye’de İç Göçün Ergenlerin Uyumundaki Rolü

Dr. Zübeyit GÜN¹, Fatih BAYRAKTAR²

Özet / Abstract

Amaç: Araştırmada, göç etmiş ergenlerle göç etmemiş ergenlerin, yaşam doyumu, benlik saygısı ve sosyal destek ağları açısından karşılaştırılması amaçlanmıştır.

Yöntem: Beş gruptan oluşan örneklem, birinci (İzmir doğumlu, N= 60), üçüncü (Kızıltepe-Nusaybin doğumlu, N = 64) ve beşinci (Köy doğumlu, N= 61) grupları göç etmemiş ergenlerden oluşurken, ikinci grup Mardin ve köylerinden İzmir’e göç eden ergenlerden (N= 60), dördüncü grup yakın köylerden Kızıltepe-Nusaybin’e göç eden ergenlerden (N= 60) oluşmaktadır. Dolayısıyla, örneklem 12-15 yaşları arasında, toplam 305 (kız: 152 ve erkek: 153) ergenden oluşmaktadır. Kullanılan ölçekler; Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Yaşam Doyumu Ölçeği, Sosyal Destek Ağları Ölçeği ve Kültürlenme Düzeyi Ölçeği’dir.

Bulgular: İzmir’e göç eden ergenlerin yaşam doyumu ve benlik saygısı ortalamaları diğer gruplarınkinden daha düşüktür. Ayrıca İzmir’de yaşayan grubun sosyal destek ağlarındaki arkadaş sayısı diğer gruplarda olduğundan daha fazladır. Göç etmiş ergenlerde yaşam doyumu, benlik saygısı, sosyal destek ağları ve kültürlenme düzeyi puanları, yaş ve cinsiyete göre farklılaşmamaktadır. Okula giden ergenlerin yaşam doyumları daha yüksekken, sürekli çalışan ergenlerin kültürlenme düzeyleri daha düşüktür. Ayrıca göç etmiş olup geri dönmek isteyenlerin kültürlenme düzeyleri de düşük bulunmuştur. Son olarak, yakın ilçelere göç eden ergenlerin kültürlenme düzeyleri İzmir’e göç eden ergenlerinkinden daha yüksektir.

Sonuç: Bulgular özellikle kültürel bağlam açısından farklılaşan bölgelere göç etmenin ergen ruh sağlığında birçok olumsuzlukla ilişkili olduğuna işaret etmektedir.

Anahtar Sözcükler: Göç, Kişisel Doyum, Benlik Saygısı, Sosyal Destek, Kültürlenme

SUMMARY: The Role of Migration on the Adjustment of Adolescents in Turkey

Objective: The purpose of this study was to compare the life satisfaction, self-esteem, and social support networks of adolescents that migrated with those that did not.

Method: The study sample was composed of 5 groups; adolescents that didn’t migrate that were living in İzmir (n = 60), Kızıltepe-Nusaybin (n = 64), and villages in Mardin (n = 61), and adolescents that migrated to İzmir from villages in Mardin (n = 60) and those that migrated to Kızıltepe-Nusaybin from nearby villages (n = 60). In all, the study sample included 305 adolescents between the ages of 12 and 15 years (152 male and 153 female).

Results: The life satisfaction and self-esteem scores of the adolescents that migrated to İzmir were lower than those of the adolescents that hadn’t migrated. Differing from the other groups, adolescents living in İzmir had more friends in their social support networks. There were no age or gender differences between life satisfaction, self-esteem, and social support network scores, or acculturation levels of the adolescents that migrated. While life satisfaction scores of the adolescents that attended school were higher, the acculturation level of the adolescents that were working full-time was lower. In addition, the acculturation level of the adolescents that migrated, but wanted to return to where they came from was lower. The acculturation level of the adolescents that migrated to nearby towns was higher than that of those that migrated to a remote city.

Conclusion: Migration to a remote settlement appears to have negatively associated with the psychological well-being of the adolescents that migrated.

Key Words: Migration, personal satisfaction, self-esteem, social support, acculturation

¹Klinik Psik., L’institut de Psychologie, L’université René Descartes-Sorbonne, Fransa. ²Asis., Ankara Ü DTCF, Psikoloji Bl., Ankara.
Dr. Zübeyit Gün, e-posta: gunzubeyit@yahoo.com

GİRİŞ

Fiziksel, sosyal ve kültürel ortam insan gelişiminde önemli etmenlerdir. Dolayısıyla fiziksel, sosyal ve kültürel çevredeki değişimler insan gelişimini olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilmektedir. En önemli çevresel değişikliklerden biri de göçtür. Göç, bireylerin ya da grupların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir bölgeden başka bir bölgeye ya da bir yerleşim biriminden başka bir yerleşim birimine hareket etmesi şeklinde tanımlanabilir. Göç yaşantısında çevresel değişim genellikle ani olduğundan, bireylerin uyum süreci bu değişimden olumsuz yönde etkilenebilmektedir (Rogler 1994, Moilanen ve ark. 1998, Rousseau ve Nadeau 2003). Özellikle çocuk ve ergenlerde göç yaşantısının etkileri daha olumsuz olabilmektedir. Magwaza (1994), çocuk ve ergenlerin göç sürecinde yetişkinlerden görece daha fazla risk altında olduklarını belirtmekte ve bunun nedenini göçle birlikte gelen ani değişim ve fiziksel-ruhsal büyümeyle aynı anda baş etme zorunluluğuna bağlamaktadır.

Göç eden çocuk ve ergenlerde en sık rastlanan sorunların davranış bozukluğu, kimlik karmaşası, düşük benlik saygısı, kaygı bozukluğu, depresyon, somatik bozukluklar, çift dillilikten kaynaklanan sorunlar, altını ısılatma, düşük akademik başarı ve kuşak çatışması olduğu belirtilmektedir (Alvarez 1988, Aronowitz 1984, Boneva ve ark. 1998).

Türkiye toplumunun sosyo-kültürel, ekonomik ve psikolojik şekillenmesinde 1980 sonrası göçün önemli etkilerinin olmasına rağmen, göç, psikiyatri ve psikoloji dünyasında yeterli ilgi görmemiş ancak bazı önemli araştırmalar da yapılmıştır: Örneğin; Özen ve arkadaşları (2001), iç göç yaşayan lise öğrencilerinde ruhsal belirti şiddetinin cinsiyetle ilişkisini araştırmışlar ve göç yaşantısının cinsiyete göre farklı belirtilere neden olabileceğine işaret etmişlerdir. Başka bir çalışmada Sır ve arkadaşları (1998), yetişkinler arasında göç edenlerde travma oranını % 66 olarak bulmuşlardır. Aker ve arkadaşları (2002) ise işkence mağdurları ile zorunlu göç mağdurlarını yaşadıkları travma açısından karşılaştırmışlar ve birbirine yakın düzeyde TSSB (Travma Sonrası Stres Bozukluğu) belirlemişlerdir. Diğer yandan, sokak çocukları, çalışan çocuklar ve çocuk suçluluğu ile ilgili çalışmalarda göçün önemli bir etken olduğu ortaya konmuştur (Hancı 1997, Engin 1994, Zeytinoglu 1996, İlik 1994, Atauz 1990, Göktürk 1998).

Bu çalışmada göç süreci sonucunda farklılaştığı ve ergenlerin ruh sağlığıyla ilişkili olduğu düşünülen şu etmenler ele alınmıştır; benlik saygısı, yaşam doyumu, kültürlenme düzeyi ve sosyal destek ağları. Kültürlenme

(Acculturation) kavramı bu çalışmada, farklı kültürel özelliklere sahip grupların teması/ilişkisi sonucu ortaya çıkan kültürel, davranışsal ve psikolojik değişimlere karşılık olarak kullanılmaktadır. Berry (1970, 1997) geliştirdiği kültürlenme modelinde dört kültürlenme stratejisi önermektedir; ayrışma (separation), marjinalleşme (marginalisation), bütünleşme (integration) ve asimilasyon (assimilation). Bu dört strateji aslında kültür şoku da diyebileceğimiz Kültürlenme Stresi'ne karşı gösterilen başa çıkma yollarıdır. Kültürlenme stresi ve bu stresle başa çıkma yolları birçok çalışmada benlik saygısı, yaşam doyumu ve sosyal destek ağları gibi psiko-sosyal değişkenlerle ilişkili bulunmuştur (Félix 2001, 2006). Bu çalışmada daha önce de belirtildiği gibi kültürlenme stresiyle ilişkili başa çıkma yolları değil bu yollarla ilişkili olduğu düşünülen psiko-sosyal değişkenler ele alınmaktadır.

Çalışmadaki örneklemin İzmir, Mardin, Kızıltepe ve Nusaybin'den seçilmesi bu yerleşim birimlerinin sosyo-kültürel özelliklerinden kaynaklanmaktadır. İzmir, Türkiye'nin üçüncü büyük metropolüdür; 2000 yılı genel nüfus sayımına göre ilin nüfusu 3.370.866 kişidir. İzmir, Akdeniz'deki en işlek liman kentlerinden biri olması yanında bir kültür ve üniversite kenti de olması nedeniyle yoğun göç almaktadır. 1990'da 2.694.770 olan nüfusun 10 yıl içinde yaklaşık %25 artması da bunu doğrulamaktadır. Kesin rakamlar bilinmemekle birlikte araştırma öncesinde İzmir'e göçenlerin demografik özellikleri incelenmiş ve en yoğun göç aldığı illerin başında Mardin'in geldiği ortaya konmuştur. Mardin, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin en yoğun göç veren yoksul illerinden biridir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun 1995-2000 yılları arasındaki verilerine göre Mardin nüfusu göç nedeniyle %67.6 azalmıştır. Bu orana göre Mardin Türkiye'nin 6. en fazla göç veren kentidir. Mardin'deki bölge içi göç ise -il merkezinin SİT alanı olması ve farklı etnik özellikleri nedeniyle- daha çok ilçelerine (özellikle Kızıltepe ve Nusaybin'e) doğru olmaktadır. 2000 yılı genel nüfus sayımına göre Nusaybin'in nüfusu 103.863, Kızıltepe'nin nüfusu 183.475 iken Mardin şehir merkezinin 65.072 kişidir. Mardin'deki şehir ve köy nüfusu ise yaklaşık olarak aynıdır (şehir nüfusu =391.249, köy nüfusu= 313.849). Bu durum Mardin örneğine köy doğumlarının alınmasının araştırma sonuçlarının genellenilebilmesi açısından önemli olduğunu göstermektedir. Hem bölge içi göç eden (Kızıltepe-Nusaybin), hem de bölge dışındaki büyük bir metropole (İzmir'e) göç eden iki ayrı ergen grubunun oluşturulmasının nedeni, sadece göç etmenin değil, nereye göç edildiğinin de önemli olduğunun düşünülmesidir.

TABLO 1. Değişkenlerin Grup, Yaş, Cinsiyet, Sosyo-Ekonomik Durum ve Çalışma Durumu Açısından Özellikleri.

	İzmir doğumlular (N=60)	İzmir'e göç edenler (N=60)	Kızıltepe-Nusaybin doğumlular (N=64)	Kızıltepe- Nusaybin'e göç edenler (N=60)	Köy doğumlular (N=61)	Toplam Ort. (S.S.)
Cinsiyet						
Kız n(%)	30 (%50)	30 (%50)	31 (%47)	30 (%50)	31 (%51)	152 (%50)
Erkek n (%)	30 (%50)	30 (%50)	33 (%53)	30 (%50)	30 (%49)	153 (%50)
Yaş						
12 n(%)	8 (%13.3)	24 (%40)	29 (%45.3)	19 (%31.6)	23 (%37.7)	103 (%33.8)
13 n(%)	19 (%31.7)	14 (%23.3)	11 (%17.2)	12 (%20)	21 (%34.4)	77 (%25.2)
14 n(%)	18 (%30)	13 (%21.7)	15 (%23.4)	13 (%21.7)	8 (%13.1)	67 (%22)
15 n(%)	15 (%25)	9 (%15)	9 (%14.1)	16 (%26.7)	9 (%14.8)	58 (%19)
Ort. (S.S.)	13.67 (1.01)	13.12 (1.11)	13.06 (1.13)	13.43 (1.19)	13.05 (1.06)	13.26 (1.09)
Sosyo-ekonomik durum						
Çok iyi (toplam gelir 4000 YTL >)	-	-	-	-	-	-
İyi (toplam gelir 2000-4000 YTL)	9 (%15)	4 (%6.7)	8 (%12.5)	3 (%5)	10 (%16.4)	34 (%11.1)
Orta (toplam gelir 2000-1000 YTL)	39 (%65)	36 (%36)	42 (%65.2)	27 (%45)	32 (%52.5)	176 (%57.7)
Kötü (toplam gelir 500-1000 YTL)	12 (%20)	17 (%28.3)	11 (%17.2)	25 (%41.7)	17 (%27.9)	82 (%26.9)
Çok kötü (toplam gelir 500YTL <)	-	3 (%5)	3 (%4.7)	5 (%8.3)	2 (%3.3)	13 (%4.3)
Çalışma durumu						
Çalışıyor	36 (%60)	22 (%36.7)	19 (%29.7)	25 (%41.7)	48 (%78.3)	150 (%49.1)
Çalışmıyor	24 (%40)	38 (%63.7)	45 (%70.3)	35 (%58.3)	13 (%21.7)	155 (%50.9)
Yaşam doyumu puanı Ort. (S.S.)	13.06 (1.17)	9.76 (1.25)	13.42 (1.36)	12.28 (1.04)	13.38 (1.78)	12.38 (1.53)
Benlik saygısı puanı Ort. (S.S.)	29.56 (1.28)	26.15 (1.32)	29.09 (1.53)	28.65 (1.21)	28.73 (1.13)	28.43 (1.33)

YÖNTEM

Örneklem: Araştırmanın örneklemini Mardin'in köylerinde yaşayan; Mardin'in köylerinden Kızıltepe-Nusaybin'e ve İzmir'e göç eden; ve Kızıltepe-Nusaybin ve İzmir'de doğup yaşamakta olan toplam 305 ergen oluşturmaktadır. Örneklem yaş aralığı 12-15'tir (ort: 13.6, SS: 1.2). Tüm örneklemde ve alt-örneklemelerde kız erkek sayıları dengelenerek cinsiyetin olası etkileri kontrol edilmeye çalışılmıştır. İzmir doğumlu ergenler (N=60) Bornova Yunus Emre Anadolu Lisesi'nden, İzmir'e göç edenler (N= 60) ise İzmir'in en çok göç alan semt ve ilçelerindeki (Kadifekale, Yamanlar, Eski İzmir) mahalle muhtarlarının yardımı ile rasgele örneklem yöntemiyle oluşturulmuştur. Kızıltepe-Nusaybin örnekleminin (Kızıltepe-Nusaybin doğumlu ve Kızıltepe-Nusaybin'e göç eden, N=124) oluşturulmasında da aynı yöntem izlenmiştir. Köy örnekleminde (N=60) hem İzmir'e göç eden hem de Kızıltepe-Nusaybin'e göç eden ergenlerin geldikleri köylerden üçüne (Girmeli, Haberli, Oyalı) ulaşılarak oluşturulmuştur. Örneklem göç zamanı aralığı 1990-2000 yılları arasındır ve bireyleri birinci kuşak göçmenlerdir. Ergenlerle görüşmeler, hem

ailelerinin hem de kendilerinin onayı alınarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmadaki ölçümler soyut düşünebilme ve bunu sözlü/yazılı ifade edebilme becerilerini gerektirdiği için zihinsel, işitsel vs. engeli bulunanlar dışında ulaşılan tüm ergenler örnekleme dahil edilmiştir. Örneklem yaş ve cinsiyet dağılımlarına ilişkin veriler, ayrıca çalışma durumları, sosyo-ekonomik durumları, Yaşam Doyumu ve Benlik Saygısı Ölçekleri'nden alınan puanların ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 1'de sunulmaktadır.

Ölçüm araçları

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak bireysel bilgi formları, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Yaşam Doyumu Ölçeği, Sosyal Destek Ağları Ölçeği ve Kültürlenme Düzeyi Ölçeği kullanılmıştır.

"Bireysel bilgi formunda katılımcılara şu açık uçlu sorular sorulmuştur"

- 1- Okul hakkında ne düşünüyorsun?
- 2- Boş zamanlarında ne yapıyorsun?
- 3- Anne-babana seni sorsak senin hakkında ne derler?
- 4- Sence göç ederek iyi ettiniz mi?
- 5- Gelecek hakkında ne düşünüyorsun?
- 6- Geleceğini nerede görüyorsun?
- 7- Büyüyünce ne olmak istiyorsun?
- 8- Bu koşullarda yaşadığın en önemli sorun nedir?

Bireysel Bilgi Formları: Farklı örneklem gruplarının özellikleri göz önünde bulundurularak, dört ayrı bireysel bilgi formu kullanılmıştır; “İzmir’de yaşayan ergenler için bireysel bilgi formu”, “Göç eden ergenler için bireysel bilgi formu” (İzmir’e ve Kızıltepe-Nusaybin’e göç eden ergenler için hazırlanmıştır), “Kızıltepe-Nusaybin’de yaşayan ergenler için bireysel bilgi formu” ve “Köyde yaşayan ergenler için bireysel bilgi formu”.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (Rosenberg Self-esteem Scale) (RBSÖ): Bu ölçek 1963 yılında Morris Rosenberg tarafından geliştirilmiş olup, kişinin kendini değerlendirirken takındığı genel tutumu açıklamaya çalışmakta, 63 madde ve 12 alt-ölçekten oluşmaktadır (Rosenberg, 1965). Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin Türkiye’de güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları Çuhadaroglu (1985) tarafından, 205 kişilik bir lise örneklemini grubunda yapılmıştır. Ancak bu çalışmanın amaçları doğrultusunda yalnızca, doğrudan benlik saygısını ölçen birinci alt-ölçek kullanılmıştır. Ölçeğin Cronbach Alfa değeri bu örnekte .86 olarak bulunmuştur.

Yaşam Doyumu Ölçeği (Satisfaction with Life Scale): Ölçek Diener ve arkadaşları tarafından 1983 yılında geliştirilmiştir. 5 maddeden oluşan 7 dereceli bir ölçektir” (1= Tamamen yanlış, 7= Tamamen doğru) “Ölçek maddeleri ise şöyledir:” “Yaşamım birçok açıdan ideale yakındır.”, “Yaşam koşullarım çok iyidir.”, “Yaşamımdan mutluyum”, “Şimdiye kadar hayatımda benim için en önemli olan şeyleri yaşadım.”, “Yaşamıma yeni baştan başlasaydım, hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim”. Ölçeğin geçerlik-güvenirlik çalışmaları Yetim (1991) tarafından yapılmış olup, Cronbach Alpha değeri .74 olarak bulunmuştur.

Sosyal Destek Ağları Ölçeği: Ölçek 11 sorudan oluşmaktadır. Sorular kurgusal durumlarla ilgili olup, bu durumlarda kişinin çevresinde ona destekte bulunacak kişi sayısını belirlemeyi amaçlamaktadır. Sorular açık uçlu biçimde sorulmuş (Ör: “Canın çok sıkılıyor. Kiminle zaman geçirmek istersin?”, “Başın derde girdi. Kimden yardım istersin?”) ve destekte bulunan kişinin ergenle ilişkisi, hangi sıklıkta görüştükleri belirlenmiştir. Ölçek araştırmanın yazarları tarafından geliştirilmiş olup, ölçeğin Cronbach Alpha değeri .78 olarak bulunmuştur.

Kültürlenme Düzeyi Ölçeği: 22 maddelik 6’lı likert tarzı bir ölçektir (1= Bana Hiç Uymuyor, 6= Bana Tamamen Uyuyor). Chung ve arkadaşları (2004) tarafından kültürlenme düzeyini ölçmek için geliştirilmiş olup kültürel bilgi, kültürel davranış ve kültürel kimlikle ilgili sorular içermektedir. Puanın yüksekliği ergenin kültürlenme düzeyinin de yüksekliğini göstermektedir. Ölçeğin

Türkçe çevrim -geri çevrimi İngilizce ve Türkçe’ye çok iyi hakim olan iki uzman tarafından yapılmış ve Türk örneklemine de uygun olduğu sonucuna varılmıştır. Testin bir aylık arayla uygulanması sonucunda test-tekrar test güvenilirliği $r = .82$ olarak bulunmuştur. İç tutarlık katsayısı ise .69’dur.

İşlem ve istatistiksel analiz

Tüm veriler araştırmacılar tarafından tek oturumda toplanmıştır. Bireysel bilgi formlarındaki açık uçlu sorulara verilen cevaplar, kasete kaydedilmiş ve daha sona içerik analizinden geçirilmiştir. Diğer ölçekler ise ergenlerin kendilerine verilmiş ve cevaplamaları istenmiştir. Oturum boyunca ergenle aynı ortamda bulunulmuş ve anlamadıkları sorularda yardım edilmiştir. İzmir doğumlu ergenler dışında tüm oturumlar ergenlerin evlerinde gerçekleşmiştir.

Araştırmada yukarıda da belirtildiği gibi karşılaştırma amaçlı 5 bağımsız alt-örneklem oluşturulmuştur. Tüm karşılaştırmalar bu 5 grup arasında yapılmıştır. Niceliksel açıdan herhangi bağımsız iki grup arasında fark olup olmadığını test etmek için parametrik olmayan değerlerde Ki-Kare Testi, sürekli sayılar için de t-testi kullanılmıştır. Bağımsız değişkenin ikiden fazla değeri için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunduğunda, farklılığın kaynağını tespit etmek için Scheffe testi, korelasyonel karşılaştırmalarda ise Pearson Korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Regresyon testi olarak ise Stepwise analizi tercih edilmiştir. Verilerin analizi için SPSS for Windows 10.0 kullanılmıştır.

BULGULAR

Bireysel bilgi formunda sorulan açık uçlu sorulara verilen cevaplara uygulanan içerik analizi sonuçları

1- “Okul hakkında ne düşünüyorsun?": Ergenlerin okul hakkındaki düşüncelerinden olan “okula eğitim-öğretim için gidilir”, en yüksek oranda (%46.7) İzmir’e göç eden grup tarafından belirtilmiştir. Okulu “gelecek garantisi” olarak görme düşüncesi ise İzmir doğumlu (%28) grupta diğer dört gruba oranla daha düşüktür. Okul hakkındaki düşüncelerden olan “olumlu, istekli gidilmeli” düşüncesi göç eden gruplar (İzmir’e göç: %80, Kızıltepe-Nusaybin’e göç: %78.3) tarafından diğer gruplara oranla daha yüksek oranda belirtilmiştir. İzmir doğumlu ergenlerin okulu “sosyal ortam” olarak görme oranları (%18.3) diğer dört gruptan daha yüksektir. Okula engel olarak “iş”i görenler köy doğumlularda (%4.9) daha yüksekken, okula engel olarak ekonomik durumlarını görenler ise göç eden iki gruptur (İzmir’e göç: %11.7, Kızıltepe-Nusaybin’e göç: %13.3). “Değerlerin okula gitmede engel” olduğunu en

yüksek oranda (%6.6) düşünen grup köy doğumlu gruptur. Değerlerden kast edilen geleneksel kapalı topluma ait tutumlardır (Örneğin kız çocuklarının okula gönderilmemesi gibi). “Okulu bırakmaktan pişmanlık” ve “gitme isteğinin” en yüksek olduğu gruplar göç eden gruplardır (İzmir’e göç: %18.3, Kızıltepe-Nusaybin’e göç: %20).

2- Boş zamanlarda neler yapıyorsunuz?: Boş zamanlarında “evde oturduğunu” belirtenlerin önemli bir bölümünü (%25) İzmir’e göç edenler oluşturmaktadır. Boş zamanlarında daha çok “ev işleri” yaptıklarını belirtenler ise hem İzmir’e hem de Kızıltepe/Nusaybin’e göç eden ergenlerden oluşmaktadır (İzmir’e göç edenler: %30, Kızıltepe-Nusaybin’e göç edenler: %30). Diğer yandan boş zamanlarını sinemaya giderek değerlendiren ergenlerin sayısı (%1.7) çok düşüktür.

3- Annene-babana seni sorsak senin hakkında ne derler?: Anne- babasının onun hakkında “işe yaramıyor” diye düşündüğünü belirtenlerin oranı-köydeki çocukların önemli bir oranı tarla işlerinde çalışıyor olmasına rağmen- köy doğumlularda diğer gruplara oranla oldukça yüksektir (%49.2). Anne-babanın, onların kişiliğine olumlu atıfta bulunacağını en az düşünenler İzmir’e göç eden gruptur (%26.7). Buna eşdeğer biçimde anne- babasının onun hakkında “olumsuz fikir” beyan edeceğini İzmir’e göç eden grup diğer dört gruptan daha yüksek bir oranda (%31.7) belirtmiştir.

4- Sence göç ederek iyi ettiniz mi?: Kızıltepe-Nusaybin’e göç eden ergenler (%50) İzmir’e göç eden ergenlerden (%40) daha yüksek oranda “Göç ederek kötü ettik” ifadesini kullanmışlardır. Ayrıca İzmir’e göç edenler (%33), Kızıltepe-Nusaybin’e göç (%24.5) edenlerden daha yüksek bir oranda göç ederek daha iyi imkanlara kavuştuklarını belirtmişlerdir.

5- Gelecek hakkında ne düşünüyorsunuz?: Gelecekte en az umutlu olanların İzmir (%15) ve Kızıltepe-Nusaybin’e (%6.7) göç edenler olduğu anlaşılmaktadır. Gelecekte “ailesine yararlı” olmayı en az İzmir doğumlu (%1.7) grup düşünmektedir. Diğer gruplarda ise İzmir doğumlu gruba nazaran daha yüksek bir oranda gelecekte aileye yararlı olma niyeti görülmektedir. Gelecekte “topluma yararlı” olmayı en yüksek oranda göç eden gruplar düşünürken köy doğumlular ve Kızıltepe-Nusaybin doğumlular onları takip etmektedirler. Gelecek hakkında “olumsuz” düşüncüyü, göç eden gruplar (İzmir’e göç: %11.7, Kızıltepe-Nusaybin’e göç: %6.7) diğer gruplara göre daha fazla belirtmişlerdir.

6- Geleceğini nerede görüyorsunuz?: Köy doğumluların önemli bir bölümü (%54.1) “göç etme isteği” belirtirken,

göç etmişlerin (İzmir’e göç: %55, Kızıltepe-Nusaybin’e göç: %48.3) önemli bir bölümü de “geri dönmek istediğini” belirtmiştir.

7- Büyüyünce ne olmak istiyorsun?: Araştırmaya katılan tüm gruplarda “öğretmenlik” (%30.8) ve “doktorluk” (%18.7) en çok arzulanan meslekler olarak belirtilmiştir.

8- Bu koşullarda yaşadığın en önemli sorun nedir?: Göç eden gruplar, diğer gruplardan daha yüksek oranlarda (İzmir’e göç: %36.7, Kızıltepe-Nusaybin’e göç: %33.3), yaşadıkları en önemli sorunun “ekonomik” olduğunu belirtmişlerdir. Kızıltepe-Nusaybin’e göç etmiş grup (%31.7) “göçle ilgili sorunları” İzmir’e göç etmiş gruptan (%11.7) daha fazla yaşadığını belirtmiştir. İzmir doğumlu grup hem “ailevi sorunları” (%8.3) hem de “bireysel sorunları” (%33.3) diğer gruplardan daha fazla belirtmiştir. Son olarak İzmir’e göç eden grup “okula gidememe”yi (%13.3) diğer gruplardan daha fazla sorun olarak görmüştür.

Tüm gruplardaki ergenlerin, yaşam doyumu, benlik saygısı ve sosyal destek ağlarının karşılaştırılmasıyla ilgili bulgular

Yaşam Doyumu: Yaşam doyumu açısından gruplar arasında farklılık olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir. İzmir doğumlu, İzmir’e göç etmiş, Kızıltepe-Nusaybin doğumlu, Kızıltepe-Nusaybin’e göç etmiş ve köy doğumlu ergenler arasında yaşam doyumu puanları açısından farklılıkların olduğu bulunmuştur. Bu farklılıklar istatistiksel açıdan da anlamlıdır ($F=16.53$, $s.d.=4$, $p<.0001$). Farklar incelendiğinde İzmir’e göç etmiş ergenlerin (ort.= 9.76) yaşam doyumu puanlarının, İzmir doğumlu (ort.=13.06), Kızıltepe-Nusaybin doğumlu (ort.=13.42), Kızıltepe-Nusaybin’e göç etmiş (ort.=12.28) ve köy doğumlu (ort.=13.38) ergenlerin yaşam doyumu puanlarından daha düşük olduğu görülmektedir.

Benlik Saygısı: Gruplar arasında benlik saygısı puanları açısından bir farklılaşma vardır. Bu fark istatistiksel açıdan da anlamlıdır ($F=11.55$, $s.d.=4$, $p<.0001$). İzmir’e göç etmiş ergenlerin (ort.=26.15) benlik saygısı puanları, İzmir doğumlu (ort.=29.56), Kızıltepe-Nusaybin doğumlu (ort.=29.09), Kızıltepe-Nusaybin’e göç etmiş (ort.=28.65) ve köy doğumlu (ort.=28.73) ergenlerin benlik saygısı puanlarından daha düşüktür.

Sosyal Destek Ağlarında En Yakın Hissedilen Kişi: Gruplar, sosyal destek ağlarında en yakın hissedilen kişi açısından karşılaştırıldıklarında en temel farklılık, İzmir

doğumlu ergenlerin diğer gruplardan farklı olarak kendi akranlarından birini, en yakın hissettikleri kişi (%50) olarak daha fazla belirtmeleridir. Diğer gruplarda bu oran (İzmir'e göç edenler = %16.9, Kızıltepe-Nusaybin doğumlular = 21.3, Kızıltepe-Nusaybin'e göç edenler = 8.5, köy doğumlular = 9.6) oldukça düşüktür. İzmir doğumlu grup dışında diğer tüm gruplarda en yakın hissedilen kişi olarak, aile bireyleri açık farkla daha fazla belirtilmiştir. Grupların, sosyal destek ağlarında en yakın hissedilen kişi açısından karşılaştırma sonuçları Şekil 1'de sunulmuştur.

Sosyal Destek Ağlarındaki Kişi Sayısı: Sosyal destek ağlarındaki kişi sayısı açısından karşılaştırılan ergen grupları arasındaki farklılıkların istatistiksel açıdan anlamlı oldukları görülmektedir (ort.=20.50, s.d.= 4, p<.0001). İzmir doğumlu ergenler (0-5= %78.3, 6 ve üstü = %21.7), İzmir'e göç eden ergenler (0-5= %78.3, 6 ve üstü= %21.7) ve Kızıltepe-Nusaybin'e göç eden ergenler (0-5= %70, 6 ve üstü= %30) sosyal destek ağlarındaki kişi sayısı açısından benzerken diğer iki gruptan (Kızıltepe-Nusaybin doğumlu, köy doğumlu) farklılaşmaktadırlar. Kızıltepe-Nusaybin doğumlu ve köy doğumlu ergenler (0-5= %47.5, 6 ve üstü=%52.5), diğer gruplardan daha yüksek sayıda kişi bildirmişlerdir. Ayrıca, köy doğumlu ergen grubunda, diğer 4 gruptan farklı olarak 0-5 arasında kişi desteğine sahip olanların oranı, 6 ve üstü kişi desteğine sahip olanların oranından daha düşüktür. Grupların, sosyal destek ağlarını oluşturan kişi sayısı açısından karşılaştırma sonuçları Şekil 2'de sunulmuştur.

Göç etmiş ergenlerle göç etmemiş ergenlerin yaşam doyumu, benlik saygısı ve sosyal destek ağları - en yakın hissedilen kişi (ort.=8.72, s.d.=2, p>.05), sosyal destek ağlarındaki kişi sayısı (ort.=2.19, s.d.=2, p>.05) ve kültürlenme düzeylerinde (t =-3.33, s.d.=118, p>.05) anlamlı farklılıklar bulunamamıştır.

Yaşam Doyumu, Benlik Saygısı ve Göç Değişkeni: Göç etmeyen ergenler (ort.=13.39, s.s.=3.35) ile göç eden ergenler (ort.=11.02, s.s.=3.19) arasında yaşam doyumu puanı açısından istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur (t=4.641, s.d.=179, p<.0001). Göç etmeyen ergenlerin yaşam doyumu puan ortalaması göç eden ergenlerinkinden daha yüksektir. Benlik saygısı puanı da göç değişkeni açısından farklılaşmaktadır (t=2.861, s.d.=179, p<.01). Göç etmeyen ergenlerin benlik saygısı puanı ortalaması (ort.=28.73, s.s.=2.83) göç eden ergenlerin benlik saygısı puanı ortalamasından (ort.=27.4, s.s.=3.03) daha yüksektir. Bulgular Tablo 2'de sunulmaktadır.

Sosyal Destek Ağları ve Göç Değişkeni: Göç etmeyen ergenlerle göç eden ergenler sosyal destek ağlarındaki kişi

sayısı bakımından farklılaşmaktadırlar (t=12.63, s.d.=1, p<.0001). Göç etmeyen ergenlerde, 0-5 arası sayıda kişi bildirenlerin oranı %47.5 iken göç edenlerde bu oran %74.2'dir. Ayrıca göç etmeyen ergenlerde sosyal destek ağlarındaki kişi sayısı olarak 6 ve daha fazla kişi bildirenlerin oranı %52.5 iken bu oran göç edenlerde %25.8'e kadar düşmektedir. Sonuç olarak göç etmeyen ergenlerin göç eden ergenlerden daha geniş bir sosyal destek ağına sahip oldukları söylenebilir. Göç etmeyen ergenlerle göç edenler arasında en yakın hissedilen kişi açısından istatistiksel açıdan bir farklılaşma bulunamamıştır (ort.= .33, s.d.=1, p=.56). Göç etmeyen ergenlerde aileden birinin en yakın hissedilme oranı %90.7 iken göç eden ergenlerde bu oran %87.3'dir. Diğer yandan göç etmeyen ergenlerde arkadaşların en yakın hissedilme oranı %9.6 iken bu oran göç edenlerde %12.7'ye kadar yükselmektedir.

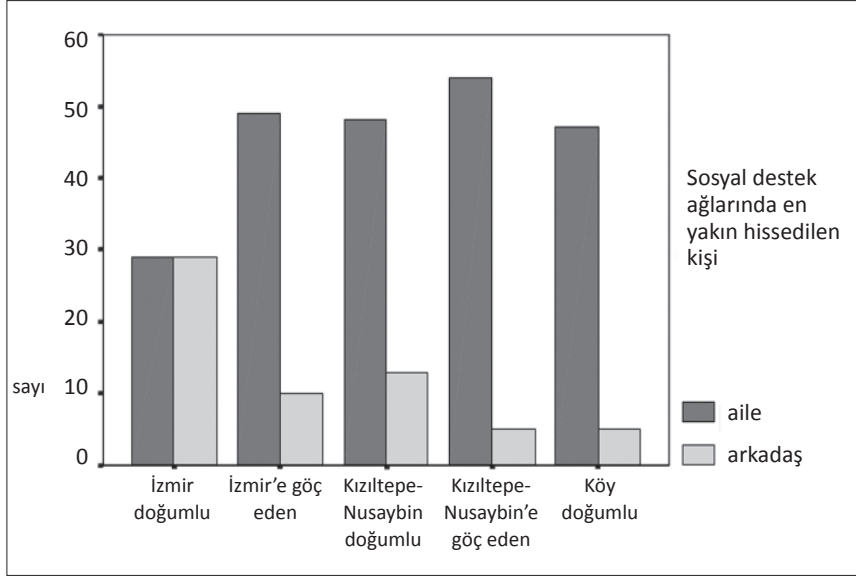
Göç etmiş ergenlerin yaşam doyumu, benlik saygısı, sosyal destek ağları ve kültürlenme düzeyleri ile yaş ve cinsiyetleri arasındaki ilişkiye dair bulgular

Göç etmiş ergenlerde yaş sürekli bir değişken olarak ele alınmış ve Pearson Korelasyon analiziyle yaşam doyumu, benlik saygısı ve kültürlenme düzeyi puanlarıyla olan ilişkisine bakılmıştır. Bu analiz sonucunda yaşın yalnızca yaşam doyumu puanıyla olumsuz yönde ve anlamlı biçimde ilişkili olduğu görülmüştür (r=-.14, p<.05). Diğer bir deyişle yaş arttıkça yaşam doyumu azalmaktadır. Göç etmiş ergenler, cinsiyet açısından karşılaştırıldığında ise, yaşam doyumu (t =-1.117, s.d.=118, p>.05), benlik saygısı (t =-1.193, s.d.=118, p>.05), sosyal destek ağları - en yakın hissedilen kişi (ort.=8.72, s.d.=2, p>.05), sosyal destek ağlarındaki kişi sayısı (ort.=2.19, s.d.=2, p>.05) ve kültürlenme düzeylerinde (t =-3.33, s.d.=118, p>.05) anlamlı farklılıklar bulunamamıştır.

Göç etmiş ergenlerin yaşam doyumu, benlik saygısı, sosyal destek ağları ve kültürlenme düzeyleri ile ilişkili değişkenlere dair bulgular

Okul Durumu: Göç etmiş ergenlerin yaşam doyumu puanları okul durumu değişkeni açısından karşılaştırıldığında okula gitme durumuna göre yaşam doyumu puanlarının farklılaştığı bulunmuştur (t=1.945, s.d.=118, p<.05). Buna göre, okula giden ergenlerin yaşam doyumu puanı ortalamaları (ort.=11.43, s.s.=3.26) okula gitmeyen ergenlerinkinden (ort.=10.26, s.s.=2.93) daha yüksektir.

İş Süresi: Göç etmiş ergenlerin kültürlenme düzeyi puanları iş süresi değişkeni açısından karşılaştırıldığında

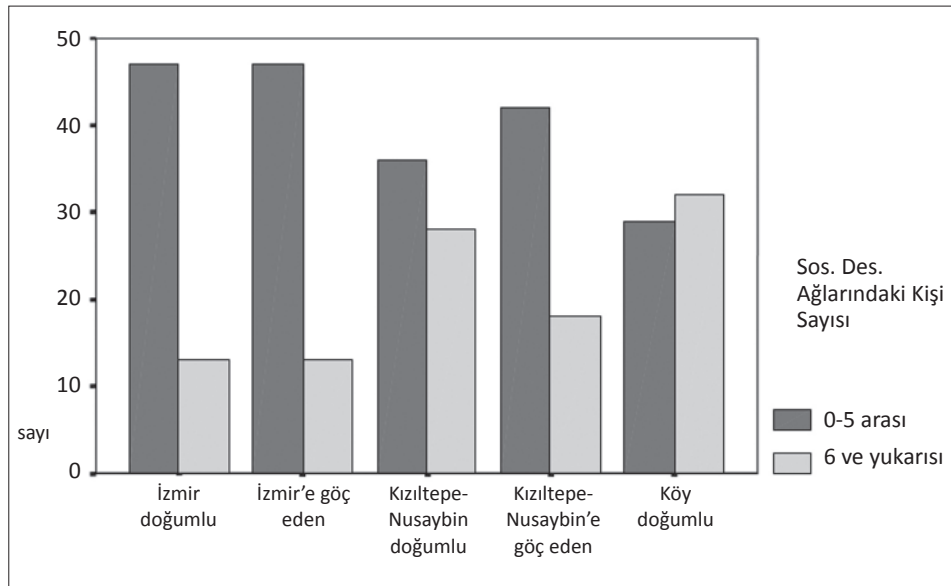
ŞEKİL 1. Grupların, Sosyal Destek Ağlarında En Yakın Hissedilen Kişi Açısından Karşılaştırılma Sonuçlarını Gösteren Grafik.

iş süresinde göre kültürlenme düzeyi puanlarının değiştiği görülmüştür ($t=-2.3$, $s.d=45$, $p<.05$). Buna göre yarı zamanlı işlerde çalışan ergenlerin kültürlenme düzeyi puanı ortalamaları (ort.=46.80, $s.s.=10.77$) tam zamanlı işlerde çalışan ergenlerinkinden (ort.=39.77, $s.s.=10.02$) daha yüksektir.

Ekonomik Durum: Göç etmiş ergenlerden, ekonomik durum olarak iyi/orta olanlar (ort.=11.50, $s.s.=3.02$) ile kötü/çok kötü olanlar (ort.=10.36, $s.s.=3.33$) arasında yaşam doyumu puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($t=1.953$, $s.d=118$, $p<.05$). Ekonomik durumları iyi/orta olan ergenlerin yaşam doyumu puanı ortalamaları, ekonomik durumları kötü/çok kötü olan ergenlerinkinden daha yüksektir.

Göç Nedeni: Göç etmiş ergenlerin kültürlenme düzeyi puanları göç nedeni değişkeni açısından karşılaştırıldığında göç nedenine bağlı olarak kültürlenme düzeyinin değiştiği görülmüştür ($t=2.601$, $s.d=118$, $p<.01$). Buna göre güvenlik nedeni ile göç etmiş ergenlerin kültürlenme düzeyi puanı ortalamaları (ort.=45.44, $s.s.=10.47$) ekonomik nedenle göç etmiş ergenlerin kültürlenme düzeyi puanı ortalamalarından (ort.= 40.62, $s.s.=9.67$) daha yüksektir.

Geri Dönmek İster Misin? Göç etmiş ergenlerin kültürlenme düzeyi puanları, “geri dönmek ister misin?” sorusuna verilen cevapla yaratılan “geri dönmek isteyip istememe” değişkeni açısından karşılaştırıldığında, kültürlenme düzeyinin bu değişkene göre farklılaştığı gö-

ŞEKİL 2. Grupların, Sosyal Destek Ağlarını Oluşturan Kişi Sayısı Açısından Karşılaştırılma Sonuçlarını Gösteren Grafik.

TABLO 2. Yaşam Doyumu ve Benlik Algısı Puanlarının, Göç Değişke- ni Açısından Karşılaştırılması.

	Göç eden	Göç etmeyen
N	120	185
$\bar{X}_{\text{Yaşam doyumu}}$	11.02	13.39
S.S. $_{\text{Yaşam doyumu}}$	3.19	3.35
$\bar{X}_{\text{Benlik saygısı}}$	27.4	28.73
S.S. $_{\text{Benlik saygısı}}$	3.03	2.83
$t_{\text{Yaşam doyumu}} : 4.641, p<.0001; t_{\text{Benlik saygısı}} : 2.861, p<.01$		

rülmüştür ($t=-2.695, s.d=118, p<.01$). Buna göre geri dönmek istemeyen ergenlerin kültürlenme düzeyi puanı ortalamaları ($\text{ort.}=47.31, s.s.=10.08$) geri dönmek isteyen ergenlerin kültürlenme düzeyi puanı ortalamalarından ($\text{ort.}=41.83, s.s.=10.20$) daha yüksektir.

İzmir'e Göç Etmiş Grup ile Kızıltepe-Nusaybin'e Göç Etmiş Grup Arasında Kültürlenme Düzeyi Açısından bir Farklılaşmanın Olup Olmadığına Dair Bulgu

İzmir'e göç eden ergenlerin kültürlenme düzeyi ortalaması ($\text{ort.}=46.43, s.s.=10.16$) Kızıltepe-Nusaybin'e göç edenlerinkinden ($\text{ort.}=55.64, s.s.=10.36$) daha düşüktür. İki grup arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlıdır ($t=-8.704, s.d=118, p<.0001$).

TARTIŞMA

Bu araştırmada, öncelikle göç etmiş ergenlerle göç etmemiş ergenlerin yaşam doyumu, benlik saygısı ve sosyal destek ağları karşılaştırılmıştır. Bununla birlikte, göç etmiş ergenlerin yaşam doyumları, benlik saygıları, sosyal destek ağları ve kültürlenme düzeyleri ile ilgili olabilecek diğer değişkenler de incelenmiştir.

Göç etmiş ergenlerin (İzmir'e ve Kızıltepe-Nusaybin'e) yaşam doyumlarının diğer gruplardan daha düşük olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar alan yazındaki diğer sonuçlarla tutarlılık göstermektedir. Göç etmiş ergenlerle yapılmış çalışmaların önemli bir kısmında göçle beraber ergenlerin yaşam doyumlarının da düştüğü bildirilmektedir (Liebkind 2000, Ying 1995). İzmir'e göç eden ergenlerin yaşam doyumlarının düşük olmasının bir nedeninin göçün mesafesi, diğer nedeninin ise göç edilen yerin kültürü ile göç edenlerin kültürleri arasındaki farklılıkların olabileceği düşünülmektedir. Göç eden ergenlerde yaşam doyumunu en olumsuz etkileyen gelişme ekonomik durumlarındaki kötüleşme olabilir. Nitekim, göç eden gruplar, diğer gruplardan daha yüksek oranlarda (İzmir'e göç: %36.7, Kızıltepe-

Nusaybin'e göç: %33.3), "ekonomik sorunların" yaşadıkları en önemli sorun olduğunu belirtmişlerdir. Diğer yandan, Kızıltepe-Nusaybin'e göç eden grup, göç ettiği çevrenin özelliklerini bildiği için sosyal destek kaynaklarına daha kolay ulaşabilirken, İzmir'e göç eden grup için aynı durum bağlama yabancılık nedeniyle mümkün olmayabilir. Yaşla yaşam doyumu arasında ortaya çıkan olumsuz yöndeki ilişki de bu bulguları destekler niteliktedir. Diğer bir deyişle göç eden ergenin yaşı arttıkça, yaşam doyumu azalmaktadır. Bunun nedeni daha büyük yaştakilerin göç sürecinin getirdiği olumsuzlukları ve çatışmaları, gelişen bilişsel becerileriyle birlikte daha açık biçimde anlamlandırması ve bunun yaşam doyumuna olumsuz biçimde yansımaları olabilir. Bilindiği gibi ergenlik hızlı bir psiko-sosyal ve bilişsel değişimi de beraberinde getirmektedir. 12-15 yaş arası orta ergenlik dönemi olarak adlandırılmaktadır ancak bu tanımlama bu evrenin başındaki ve sonundaki ergenlerin benzer özellikler gösterdikleri anlamına gelmemektedir.

İzmir'e göç etmiş grubun benlik saygısının, İzmir, Kızıltepe-Nusaybin ve köy doğumlu gruplardan daha düşük olması da alan yazındaki araştırma sonuçları ile tutarlıdır. Bir çok çalışma, göç ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu ve göçle beraber ergenin benlik saygısında düşme olduğunu bildirmiştir (Sam 2000, Liebkind 2000, Aronowitz 1984). Bu sonuçlarda dikkat çeken bulgu, Kızıltepe-Nusaybin'e göç eden ergenlerin benlik saygısının, İzmir, Kızıltepe-Nusaybin ve köy doğumlu gruplarla hemen hemen aynı olmasıdır. Bu sonuç alan yazın sonuçları ile tutarlı olmamakla beraber açıklanabilir bir durumdur. Göçü, ergenler için riskli kılan etmenlerin başında kültürel değişimin geldiğini gösteren bir çok araştırma vardır (ör: Sam, 1991). Diğer yandan Kızıltepe-Nusaybin'e göç eden grup için, önemli bir kültürel değişmeden bahsedilmesi zordur. Çünkü, benzer kültürel değerleri paylaşan bir mekana göç edilmiştir. Yaşanılan göç kısa mesafelidir ve mesafeden dolayı göç edilen mekanla daha önceden ilişkilerin geliştirilmiş olması da olasıdır. Bu durumun tam tersi olarak, İzmir'e göç eden grup, farklı bir ilişki ağına ve kültürel değerler örüntüsüne göç etmiştir. Aronowitz'in (1984) bildirdiğine göre, yerli kültür ile göç edenlerin kültürleri arasındaki fark düzeyi göçten olumsuz etkilenme olasılığını da yordayabilmektedir. Öyle ki, göç eden ergenin, eski sosyal becerileri ile yeni ortamında başarılı olması ve toplumsal kabul görmesi mümkün değildir. Bu duruma ekonomik durumda düşme eşlik ederse benlik saygısının olumsuz etkilenmesi kaçınılmaz olabilmektedir.

Göç etmemiş ergenlerin benlik saygılarının daha yüksek olması ve göç etmiş ergenlerden anlamlı bir şekilde

farklılaşma göstermesi alan yazındaki araştırma sonuçlarıyla paralellik taşımaktadır. Bireyin, benlik gelişimini tamamlamaya başladığı ergenlik döneminde göç etmesi, onda önemli sorunlara neden olabilmektedir. Diğer yandan ergenin benlik saygısı oluşumunda sosyal ilişkiler, sosyal ilişkilerin nitelikleri ve toplumsal onay önemli yer tutarken ergen göçle beraber bu bağlamını tamamen terk etmek zorunda kalabilmektedir. Eski toplumsal ve sosyal ilişkilerindeki beceri ve deneyimleriyle göç ettiği yerdeki yeni ilişkilerde kendini kanıtlaması ve onay alması zor olacağından, yaşayacağı başarısızlıklara koşut olarak benlik saygısında düşme beklenebilmektedir.

Bir çok çalışma, göçle birlikte sosyal destek ağlarında parçalanma, daralma ya da niteliksel değişmelerin olduğunu bildirmektedir (Hovey 2000, Aronowitz 1984, Boneva ve ark. 1998). Ayrıca yine bir çok çalışma, sanayileşmiş kent ve ülkelerde ergenlerde yaş ilerledikçe ebeveynlerle ilişkilerin azalmaya ve akranların ergen yaşamında daha basat hale gelmeye başladığına işaret etmektedir (Liebkind 2000). Yukarıdaki sonuçların tersine, araştırma örnekleminde göç eden grupların (İzmir'e, Kızıltepe-Nusaybin'e) geleneksel tavırlarını sürdürdükleri ve ailedeki bireyleri en yakın kişiler olarak belirtmeye devam ettikleri söylenebilir.

Sosyal destek ağlarındaki kişi sayısı bulguları ise, alan yazındaki çalışmalarla paralellik göstermektedir. Göçle birlikte göç eden ergenlerin sosyal destek ağlarında daralma gözlenmektedir. Sosyal desteğin göçün stresiyle baş etmede önemli bir etmen olduğu (Hovey 2000) düşünülürse, sosyal destekteki bu daralma göç etmiş ergenleri daha savunmasız ve güçsüz kılabilir.

Sosyal destek ağları açısından, sosyal destek ağlarının kimlerden oluştuğu önemlidir. Göç etmemiş ergenlerde en yakın hissedilen kişi açısından basat olan grup ailedir. Aileyi ise akranlar takip etmektedir. Bu sonuç, geleneksel toplumlara uyan bir şemadır. Göç etmiş ergenlerde ailenin yerini akranlarla olan ilişkiler doldurmaya başlamaktadır. Bu yönleriyle göç etmiş ergenlerin geleneksel toplum değerleri ile modern toplum değerleri arasında bir yerde durdukları söylenebilir.

Liebkind ve arkadaşları'na (2000) göre, araştırmacıların büyük bölümü göçle birlikte ergenlerin yaşam doyumlarında bir gerilemenin olduğu konusunda hem fikirdirler. Göçle beraber yaşam doyumunun en iyi yordayıcılarından olan ekonomik durumda ve sosyal destek ağlarında, önemli sorunlar yaşanmaya başlamaktadır. Bu duruma kültürel değişmelerle baş etme ve yeni koşullara uyum görevleri de eklenince ergenlerde yaşam doyumunun düşük algılanması beklenebilir.

Göç eden ergenlerle yapılan çalışmaların önemli bir bölümü, ergenlerin uyumları ile ilgili en önemli etmenlerden birinin de okula gidip-gitmeme olduğuna işaret etmektedir (Sam 1991). Araştırma bulguları, alan yazındaki çalışmalarla paralellik göstermektedir. Göç etmiş ergenlerden okula gidenlerin yaşam doyumlarının, gitmeyenlerden daha yüksek olmasının bir çok nedeni olabilir. Aile kurumundan sonra eğitim kurumu da mevcut toplumun kültürünü, değerlerini kişiye aktarmada önemli işlevler yüklenmektedir. Göç eden ergenin bu noktadan (örgün eğitimden) o topluma katılmasının, onun uyum sürecini hızlandıracağı düşünülebilir. Ayrıca okulun göç eden ergene sağlayacağı sosyal ortam ve göç etmemiş çocuklarla ilişki kurma şansının önemli olduğu düşünülmektedir. Göç eden ergenlerin önemli bir oranı okula eğitim-öğretim için gidişini ve okulun gelecek garantisi olduğunu belirtmişlerdir. Bu yanıtlar da bize, okulun onların yaşamında ne denli önemli olduğu hakkında bilgi vermektedir.

Göçle beraber ergenin ekonomik durumunda düşüşler meydana geldiği düşünülmektedir. Göç eden ergenlerin önemli bir kısmı yaşadıkları en önemli sorun olarak ekonomik sıkıntıyı belirtmişlerdir. Yetim (1991), ekonomik durum ile yaşam doyumunu arasında olumlu bir ilişki olduğunu ve bu ilişkinin diğer değişkenler kontrol altına alındığında da devam ettiğini bildirmiştir. Bu çalışmanın bulguları da Yetim'in (1991) tespitleri ile paraleldir. Ekonomik durumu iyi ve orta olanların yaşam doyumunu, ekonomik durumu kötü ve çok kötü olanların yaşam doyumundan daha yüksektir.

Geriye dönmek isteyen ergenlerin kültürlenme düzeylerinin düşük olması beklenen bir sonuçtur. Geri dönmeyi düşünen biri, göç ettiği toplumu tanımaya, uyum sağlamaya çaba göstermeyebilecek, ilişkilerini ve hazırlıklarını geri dönmeye yönelik yapabilecektir. Göç ettiği toplumun sosyal, kültürel değerlerine mesafeli durabilecek ve öğrenmeye gayret etmeyebilecektir. Bu durumda geri dönmek isteyen ergenlerin kültürlenme düzeylerinin düşük olması doğal bir sonuç gibi görünmektedir.

Araştırmanın bulgularına toplu olarak bakıldığında, göçün, özelde İzmir'e göç eden ergenlerin yaşam doyumunu ve benlik saygısını olumsuz etkilediği söylenebilir. Sosyal destek ağlarında görece farklılaşma gözlenirse de bunun göçten mi yoksa göç edilen yere uyum sürecinden mi kaynaklandığını ayırt etmek mümkün görünmemektedir. Diğer yandan, göç edilen yere göre ergenlerin kültürlenme düzeyleri farklılaşmaktadır. Bu sonuçta göç edilen yerdeki kültüre aşinalık düzeyi ve göç mesafesi-

nin etkili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, okul durumu, ekonomik durum, iş durumu, göç zamanı ve geri dönme isteği gibi etmenlerin göç eden ergenlerin yaşam doyumu, benlik saygısı ve kültürlenme düzeyleriyle ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Türkiye’de yapılan araştırmalar, göçe, göç edilen yer ve göç edilen yerde yaşayanların penceresinden bakmaktadır. Oysa özellikle ruh sağlığı açısından düşünülünce göç edenlerin en ağır bedeli ödedikleri söylenebilir. Araştırma sonuçları, göç edilen yerin ergen ruh sağlığı açısından önemli bir etmen olduğunu işaret etmektedir. Göç edilen yer ile göç veren yer arasındaki kültürel, sosyal ve ekonomik farkların büyüklüğü ergen ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Her çalışmada olduğu gibi bu çalışmanın da sınırlılıkları mevcuttur. En önemli sınırlılık ise verilerin tek kaynaktan toplanmış olmasıdır. Diğer bir deyişle yal-

nızca ergenlerden veri toplamış olmak sonuçları yanlışlaştırmış olabilir. Bu nedenle çok kaynaklı bir veri toplama tarzı (ebeveynlerden, akranlardan, öğretmenlerden vs.) bu çalışmanın bulgularını çok daha fazla zenginleştirebilecektir. Ayrıca Berry’nin (1970, 1997) önerdiği kültürlenme stratejilerine göre, ele alınan değişkenlerin farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi göç eden ergenlerin başa çıkma yollarını daha iyi anlamamızı sağlayabilecektir. Diğer bir kısıtlılık ise istatistiksel açıdan tek değişkenli analizlerin kullanılmış olmasıdır. Göç gibi çok boyutlu süreçlerin bu boyutlara paralel olarak çok değişkenli istatistiklerle incelenmesi (MANOVA, hiyerarşik regresyon analizi vs.) değişkenler arasındaki ilişkileri de anlamamıza yardımcı olabilecektir. Son olarak yaş farklılıklarına bağlı değişimlerin boylamsal olarak incelenmesi orta ergenliğin farklı dönemlerindeki bireylerin psiko-sosyal özelliklerini daha açık bir biçimde görmemizi sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Alvarez WF (1988) Children of migrant farm families. *Am J Public Health*, 78: 934-936.
- Aker T, Ayata B, Özeren M, Buran B, Bay A Zorunlu iç göç: Ruhsal ve toplumsal sonuçları. *Anadolu Psikiyatri Derg*, 2002; 3(2):97-103.
- Aronowitz M (1984) The Social and Emotional Adjustment of Immigrant Children: A Review of Literature. *Int Migration*, 18: 237-257.
- Atauz S (1990) Ankara ve Şanlıurfa’da Sokak Çocukları. Ankara, Kozan Ofset.
- Berry JW (1970) Marginality, stress and ethnic identification in an acculturated Aboriginal community. *J Cross Cultural Psychol*, 1: 239-252.
- Berry JW (1997) Lead article: immigration, acculturation and adaptation. *Appl Psychol: An Int Rev*, 46:5-68.
- Boneva B, Irene HF, Anuska F, Eva J, Daniela P, Aida O (1998) Achievement, Power and Affiliation as Clues to (E) migration Desires. *Eur Psychologist*, 4 (Suppl. 3): 247-254.
- Bronfenbrenner U (1979) *The Ecology of Human Development*. London Harvard University Press.
- Chung RH, Kim BS, Abreu JM (2004) Asian American multidimensional acculturation scale: development, factor analysis, reliability, and validity. *Cultur Divers Ethnic Minor Psychol*, 10: 66-80.
- Çuhadaroğlu F (1985) Gençlerde benlik saygısı ile ilgili bir araştırma. XXI. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Bilimsel Çalışmaları, 107-108.
- Engin A (1994) Çalışan ve Çalışmayan Çocukların Ailelerinin Yapısal ve Psiko-Sosyal Özellikleri Açısından Karşılaştırılması. İzmir: E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Félix N (2001) Satisfaction with Life Among Adolescents from Immigrant Families in Portugal. *J Youth Adolesc*, 30 (Suppl. 1): 53-67.
- Félix N (2006) Psycho-Social Predictors of Perceived Discrimination Among Adolescents of Immigrant Background: A Portuguese Study. *J Ethnic Migration Studies*, 32 (Suppl. 1): 89-109.
- Göktürk A (1998) Bölge içi zorunlu göçten kaynaklanan toplumsal sorunların Diyarbakır kent ölçeğinde araştırılması. Ankara Kozan Ofset.
- Hancı H (1997) Çocuk Suçluluğu. *Adli Psikiyatri İzmir İntertup Matbaacılık*, 263-288.
- Hovey JD (2000) Acculturative stress, depression and suicidal ideation in Mexican immigrants. *Educational Publishing Foundation*, 6 (Suppl. 2): 134-151.
- Liebkind K (2000) Acculturation and psychological well-being among immigrant adolescents in Finland: a comparative study of adolescents from different cultural backgrounds. *J Adolesc Res*, 4: 446-466.
- İlik B (1994) Sokaktan Ustalağa. Ankara Kozan Ofset.
- Korkmaz M (1996) Yetişkin örneklem için bir benlik saygısı ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlik çalışması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: E. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Magwaza AS (1994) Migration and Psychological Status. *J Gen Psychol*, 155: 283-289.
- Moilanen I, Antero M, Hanna E, Varpu P, Lauri V (1998) Long term outcome of migration in childhood and adolescents. *Int J Circumpolar Health*, 57: 180-187.
- Rogler RS (1994) The immigration experience and mental health. *Health and Behavior*, 8: 72-84.
- Özen Ş, Antar S, Özbulut Ö, Altındağ A, Oto R (2001) İç Göç Yaşayan Bir Grup Lise Öğrencisinde Ruhsal Belirti Şiddetinin Cinsiyet İle İlişkisi. *Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Derg*, 8(3):156-162.
- Rousseau C, Nadeau L (2003) Migration, exil et santé mentale. Baubet, T. ve Moro, M.R. : içinde, *Psychiatrie et Migration*, 148-154, Paris, Masson.
- Rosenberg M (1965) *Society and the adolescent self-image*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Sam DL (1991) Acculturation of immigrants : A psychological survey among young immigrants in Norway. Bergen, Bergen University Press.
- Sır A, Bayram Y, Özkan M (1998) Zorunlu İç Göç Yaşamış Bir Grupa Travma Sonrası Stres Bozukluğu Üzerine Bir Ön Çalışma. *Türk Psikiyatri Derg*, 9(3):173-180.
- Yetim Ü (1991) Yaşam Doyumu. İzmir: E. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Ying YW (1995) Cultural Orientation and Psychological Well-Being in Chinese-Americans. *Am J Com Psychol*, 23: 893-991.
- Zeytinoglu S (1996) Sokakta Çalışan ve/veya Yaşayan Çocuklar: Sınıflandırmalar, Araştırmalar, Bazı Öneriler. İstanbul WALD Sempozyum Kitabı, 159-181.